

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

IX

ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

15-16 квітня 2021 року

Матеріали

Наталія Коляда,

канд. психол. наук

старший викладач кафедри психології, політології та соціокультурних технологій
Сумського державного університету

Олександра Кудрик,

студентка Сумського державного університету

СЕМАНТИЧНА САМООЦІНКА ВОРОЖОСТІ СИБЛІНГІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ ДИСТРЕСУ

Актуальність теми. Відомо, що сучасне суспільство характеризується кризовими станами в різних сферах, в тому числі і в сфері особистісної і суспільної духовності. Це виражається в переоцінці існуючих стереотипів, норм і цінностей, що виявляються в фіксованих установках щодо таких елементів соціальної дійсності, які для особистості представляють особливий інтерес і значимість. Варто зауважити, що семантична самооцінка має складний процес формування, що може видозмінюватися під впливом різноманітних чинників. Саме у цьому контексті цікавим є питання прояву семантичної самооцінки ворожості між сиблінгами або навпаки, спрямованість ворожості сиблінгів у зовнішній світ, соціум.

У процесі вивчення питання сиблінгової позиції, сиблінгових взаємовідносин загалом, актуальним є визначення стресових переживань братів та/або сестер. На сьогодні поступово збільшується інтерес до вивчення саме дистресу. Існує велика кількість робіт, які висвітлюють взаємозв'язок саме дистресу з емоційними станами та переживаннями.

Зауважимо, що автори багатьох базових підручників з різноманітних розділів психології часто дають досить розмиті розуміння стресу, змішуючи поняття біологічного, психологічного та емоційного стресу. Характеризує це явище той факт, що людина знаходиться у стані психологічної напруги, що є надзвичайно сильною та тривалою. Причиною виникнення зазначеної напруги є емоційне перенавантаження нервової системи. Також відзначають, що стрес

передусь поведінковому розладу, при якому людина нездатна розумно та сконцентровано діяти. Отже, можемо припустити, що рівень дистресу може бути пов'язаним з різноманітними проявами семантичної самооцінки ворожості у сиблінгів, що визначає *актуальність* даної теми.

Мета роботи – виявити взаємозв'язок семантичної самооцінки ворожості сиблінгів з рівнем дистресу.

Виходячи з мети дослідження, нами були поставлені *такі завдання*:

1) розглянути й узагальнити сучасні наукові погляди на проблему сиблінгової позиції особистості, семантичної самооцінки сиблінгів та прояви дистресу;

2) визначити і проаналізувати особливості семантичної самооцінки сиблінгів, наявність та рівні дистресу, їх взаємозв'язок;

3) відповідно до отриманих результатів дослідження сформуванати наукове підґрунтя даної теми, виділити актуальні аспекти питання семантичної самооцінки сиблінгів в залежності від рівня дистресу, для подальшого дослідження.

У 70-х роках вітчизняна психологія представила нову область наукового спрямування, що отримала назву «експериментальна психосемантика» або «психосемантичний підхід». Працювали у даному напрямку психологи Московського державного університету, а саме: Мітіна О.В., Шмелєв А.Г., Ністратов А.А., Артем'єва Є.Ю., Петренко В.Ф., Похилько В.І., Столін В.В. та інші. Вчені зазначають, що психосемантика – напрямок у психології, що має за мету вивчення будови, розвитку та функціонування системи значень, процеси сприйняття, мислення, пам'яті, прийняття рішень, що являється повністю індивідуальною системою для кожного індивіда [1].

Р. Янофф-Бульман [3] зазначав, що, будучи учасниками різних подій, люди оцінюють їх відносно безпечності того, що відбувається. Це явище викликає певний стан, під час якого співвідноситься доброзичливість і ворожість навколишніх подій по відношенню до даного індивіда. Особистість оцінює сприйняття самого себе у цей момент та справедливість того, що

відбувається. Цілісність сприйняття зовнішньої картини подій можуть порушити різноманітні психотравмуючі ситуації. Такий досвід також негативно впливає на стан безпечності. Людина стає невпевненою, дезорієнтованою, відчуває тривогу та страх. Так і відбувається формування семантичної самооцінки ворожості, коли суто індивідуальні особливості сприйняття, оцінки поєднуються з суб'єктивним ставленням до цих дій. Дана поведінкова схема детермінує поведінку під час різноманітних подій, які мають або негативний наслідок у вигляді психотравм, або позитивний, нейтральний. Досвід накопичується і, у випадку його психотравмуючого аспекту, особистість проявляє ворожу поведінку частіше.

Л. Наугольник [2] згадує вченого Г. Сельє і зазначає, що він у своїх дослідженнях патологічної форми стресу надав їй узагальнюючу назву «дистрес». Психологічний дистрес може розглядатися як унікальний емоційний дискомфортний стан, що відчуває індивід у відповідь на специфічний стресор або сильну потребу в чому-небудь і призводить до тимчасових або постійних негативних наслідків. При цьому, психологічний дистрес характеризується відчуттям нездатності ефективно справлятися з проблемою, негативними змінами в емоційному стані, а також почуттям дискомфорту, яке спричиняє подальші негативні наслідки [3].

До вибірки нашого дослідження входять 83 людини різного віку, статі та соціального положення. Вибірка формувалася стихійно, опитування було розміщено у соціальній мережі Facebook. Вік досліджуваних варіювався від 17 до 51 року. Загалом тестування пройшли 41 чоловік та 42 жінки. До цієї вибірки входять як сиблінги, так і єдині діти у родині. Перших було опитано 41 людина та 42 досліджуваних, які не мають братів та/або сестер.

У відсотковому відношенні результати дослідження ворожості показали, що 34,1% опитаних сиблінгів мають середній рівень ворожості з тенденцією до низького, 29,3% мають середній рівень з тенденцією до високого, 24,4% – низький рівень, 12,2% досліджуваних мають високий рівень ворожості. Можна висунути припущення, що люди, які мають братів та/або сестер недостатньо

добре справляються з негативними емоціями та зовнішніми впливами, що і визначає переважної більшості прояв їх семантичної самооцінки ворожості. У більшості випадків вони вміють контролювати власні дії та емоційні прояви, і, так само критично ставляться до впливів людей або подій, але у разі виникнення критичних ситуацій рівень ворожості зростає.

Результати дослідження рівня ворожості єдиних досліджуваних в сім'ї свідчать про те, що переважна більшість має середній рівень ворожості з тенденцією до низького. Високий рівень ворожості відзначено лише у 10% опитаних (рис.1).

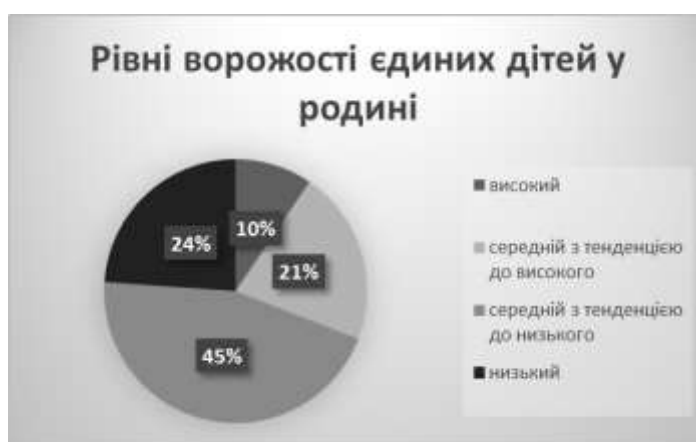

Рис. 1. Рівні ворожості єдиних дітей у родині

Аналізуючи рівень дистресу серед всієї вибірки досліджуваних, встановлено, що більшість респондентів в різних вибірках мають високий рівень дистресу (41,6% серед сиблінгової вибірки і 35,7% серед однаків) (табл.1).

Таблиця 1

Відсотковий розподіл досліджених за рівнем дистресу

Рівень дистресу	Сиблінгова вибірка	Група єдиних дітей в родині
Високий рівень	41,6%	35,7%
Середній рівень	29,2%	14,3%
Низький рівень	29,2%	50%

Було встановлено, що існує кореляція між двома критеріями, що досліджувалися, тобто ворожістю та дистресом ($r = 0,305$, при $p \leq 0,05$).

Отже, спираючись на отримані результати дослідження, можна виділити закономірність: зі збільшенням рівня ворожості збільшується рівень дистресу або навпаки. Тому можна припустити, що чим більше негативного стресу у житті, тим більша вірогідність прояву семантичної самооцінки ворожості як реакції на зовнішні обставини.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що у роботі розглянуто особливості формування психологічного стресу та прояву семантичної ворожості у досліджуваних групах; було виділено основні рівні ворожості та дистресу, які впливають на фізичне та психічне самовідчуття, рівень активності та звичний темп діяльності, зовнішню взаємодію, мотиваційну спрямованість тощо; провели практичне дослідження, у якому проаналізовано рівні прояву семантичної самооцінки ворожості та рівні прояву дистресу у досліджуваних групах. Перспективою подальшого дослідження є вивчення причин ворожості і прояву дистресу як серед сиблінгів, так і серед осіб, які є єдиними дітьми в родині, а також дослідження цих показників в залежності від особливостей стосунків цих самих сиблінгів.

Список використаних джерел:

1. Osgood C. The nature and measurement of meaning. *Psychol. bulletin*. 1952. V. 49. P. 197–237.
2. Наугольник Л. Психологія стресу. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015.
3. Ridner S. Psychological distress: concept analysis. *Nursing theory and concept development or analysis*. 2004. № 5. P. 536–545.